

Uspešna vključitev slepega učenca v večinsko osnovno šolo

Ivanka Oblak, Osnovna šola Poljane nad Škofjo Loko

Na željo staršev in v sodelovanju s strokovnjaki se je septembra v četrti razred naše večinske šole vključil slep učenec. To je celotnemu kolektivu ponudilo priložnost, da bolj intenzivno razmišlja o učencih s posebnimi potrebami. Vsak učenec, ki ga strokovnjaki opredelijo kot učenca z določenimi posebnostmi, živi v določenem okolju in v svojstveni družini. Pri slepem je potreba po posebnem pristopu nujna za vse udeležence v šoli. Najprej je treba pripraviti sošolce v oddelku in njihove starše. Sledi pa zagotovo najzahtevnejša naloga: dejavnost učiteljice oziroma učiteljev, ki bodo slepega učenca učili. V našem primeru so starši slepega dečka šolo izbrali sami, čeprav to ni njihov šolski okoliš. Intenzivno so se vključevali v postopke za prešolanje z Zavoda za slepo in slabovidno mladino v našo večinsko šolo, v katero je v tem letu vključenih 8 % učencev s posebnimi potrebami. V prispevku bomo predstavili naše priprave s kadrovskega in prostorskega vidika ter pripravo opreme za uspešno delo s slepim učencem. Doslej je bilo vključevanje učenca uspešno, saj smo vsi v šoli zadovoljni z njegovim napredkom, pa tudi učenec in starši nimajo nobenega negativnega mnenja o šolanju na naši večinski šoli.

Gljučne besede: slepi učenec, inkluzija v večinsko šolo, prostorski in kadrovski pogoji, zadovoljstvo

Uvod

Septembra je bil v četrti razred naše šole vključen slep učenec, kar je v celotnem kolektivu spodbudilo intenzivnejše razmišljanje o učencih s posebnimi potrebami. Vsak učenec, ki ga strokovnjaki opredelijo kot učenca s posebnimi potrebami, ima svoje posebnosti in temu ustrezno je treba prilagoditi okoliščine. Pri slepem je poseben pristop nujen pri vseh udeležencih v šoli. Najprej je treba pripraviti sošolce v oddelku in njihove starše, zagotovo najzahtevnejša pa je naloga učitelja, ki poučuje tega učenca. V primeru, ki ga predstavljamo, so dečkovi starši našo šolo izbrali sami, čeprav spadajo v drug šolski okoliš. Intenzivno so se vključevali v priprave za prešolanje z Zavoda za slepo in slabovidno mladino v našo večinsko šolo, na kateri imamo v tem šolskem letu 8 % učencev s posebnimi potrebami (brez nadarjenih). Učenec ima približno 0,5 % vida in ga stroka uvršča med slepe.

V prispevku bomo prikazali pripravo in začetne korake pri všolanju učenca s posebnimi potrebami. Primera ne bomo predstavili z vidika teoretičnih izhodišč, temveč se bomo osredotočili prav na konkretne naloge in dejanja, ki jih je bilo treba opraviti, da se je učenec uspešno vključil v našo šolo. Prizadevamo si namreč za inkluzijo in ne le integracijo. J. Corbett (1999) slikovito definira razliko med integracijo in inkluzijo. Integracija: »Vstopi, če si se pripravljen spremeniti!« Inkluzija: »Vstopi, ker si tak, kot si, in te spoštujemo takega, kot si.«

Mladi so v okviru srečanja »Glas mladih: srečanje različnih v izobraževanju« izrazili svoje poglede na inkluzivno izobraževanje v Lizbonski deklaraciji leta 2007:

- Pomembna je možnost, da vsakdo svobodno izbere, kje se bo izobraževal.
- Inkluzivno izobraževanje je zanje najboljša oblika izobraževanja in je njihova pravica, če so za to ustvarjeni pogoji, če imajo potrebno podporo, vire in

usposobljene učitelje, ki morajo biti motivirani, seznanjeni z njihovimi potrebami, ki jih morajo razumeti. Usposobljeni naj bi bili kot dobri koordinatorji.

- V inkluzivnem izobraževanju vidijo veliko prednosti: osvojijo več socialnih veščin, dobijo več izkušenj, učijo se živeti v realnem svetu; potrebujejo stik s sošolci s posebnimi potrebami ali s tistimi brez njih.
- Inkluzivno izobraževanje z individualizirano in specializirano podporo je za nje najboljša priprava za nadaljevanje šolanja na višji ravni. Usposobljeni centri naj bi zagotavljali pomoč in dajali informacije univerzam glede na pomoč, ki jo potrebujejo.
- Inkluzivno izobraževanje je vzajemno koristno za vse in za vsakogar v družbi.

Mladi so na srečanju povzeli naslednje:

Tudi učenci s posebnimi potrebami bodo gradili skupno prihodnost. Odpraviti moramo ovire znotraj sebe in znotraj drugih ljudi, ki niso invalidi. Sami moramo preseči svojo invalidnost – potem nas bo svet sprejel drugače, bolje.

Okoliščine

Učenci s posebnimi potrebami so vsakodnevna tema pogovorov v šoli. Po prvih pogovorih s starši, katerih slepi otrok bi se všolal v večinsko šolo, pa je bila zadrega nekoliko večja, ker je to nekaj zelo novega za vse, ki sodelujejo v vzgojno-izobraževalnem procesu v šoli. Nihče od naših učiteljev o poučevanju slepih in pristopih do njih ni vedel prav veliko, saj so se takšni učenci doslej večinoma šolali v zavodu. Od prvih pobud dalje je bila nekje v ozadju prisotna misel, kako lepa priložnost za vse zaposlene in učence bo, če bomo zmogli uspešno udejanjiti inkluzijo. Na besedni ravni je to zelo preprosto, saj skoraj vsi soglašamo s trditvijo, da je treba sprejemati drugačne. Veliko težje je to uresničevati.

Želja staršev po všolanju slepega otroka v večinsko šolo je bila odločna in jasna. Prednost v tem primeru je bila, da starši ves čas intenzivno sodelujejo z učitelji in so šolskemu delu doma pripravljene nameniti veliko časa.

Pomislekov in dvomov o delu z učencem je bilo veliko. Tim za pripravo pogojev za sprejem in za poznejše spremljanje dela je predvidljive težave zelo prizadevno reševal vsaj pol leta pred učenčevim vstopom v šolo. Da je to za večinsko šolo izziv, je bilo jasno vsej ožji skupini sodelavcev, in ta pristop se je obrestoval, saj se je učenec uspešno vključil v razred.

S tovrstno inkluzijo udejanjamo naslednje cilje Zakona o osnovni šoli:

- omogočanje osebnostnega razvoja učencev v skladu z njihovimi sposobnostmi in zakonitostmi razvoja;
- vzgajanje za medsebojno strpnost, spoštovanje drugačnosti in sodelovanje z drugimi, spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin in s tem razvijanje sposobnosti za življenje v demokratični družbi.

Načrt dejavnosti

Načrt tima

Oblikovali smo tim, ki je bil zadolžen za izvedbo priprav na všolanje učenca; sestavljali so ga: učitelj razrednega pouka, svetovalni delavec, pomočnik ravnatelja

in ravnatelj. Časovni načrt, ki je bil podrobno pripravljen, je določal priprave od januarja 2009 do septembra 2009, šolanje v šolskem letu 2009/2010, oblikovanje individualiziranega programa ob koncu septembra 2009 in evalvacijo junija 2010.

Vsebinska priprava

Za ustrezno in uspešno poučevanje slepega učenca je nujen pogoj izobraževanje. Intenzivnejših seminarjev so se udeležili: dva učitelja razrednega pouka (za primer, da bo eden odsoten), štirje drugi učitelji, ki soizvajajo pouk, ter ravnatelj. V učiteljski zbor smo povabili tudi strokovno delavko Zavoda za slepo in slabovidno mladino Slovenije.

Priprava drugih članov kolektiva, tehničnega osebja, upravne delavke in knjižničarke je potekala v šoli. Dogovorili smo se o vsem, na kar morajo biti še posebej pozorni.

Razred, v katerega se je slepi učenec pozneje vključil, se je udeležil dneva odprtih vrat na Zavodu za slepo in slabovidno mladino Slovenije, učenec pa je maja v spremstvu mame dvakrat obiskal našo šolo.

Staršem bodočih sošolcev smo spomladi na roditeljskem sestanku predstavili informacije o novem učencu in ob tem ni nihče omenjal nikakršnih zadržkov ali zadreg. Sodelovanje s prejšnjo šolo je potekalo ves čas – tako s svetovalno delavko kot z učitelji, ki so učenca poučevali.

Zelo pomembno vlogo je opravila komisija za usmerjanje otrok. Poleg strokovnih odločitev je bilo potrebno usklajevanje za izbiro šole, ker so starši želeli šolo zunaj matičnega šolskega okoliša. Občina je po pogovorih sprejela odločitev o plačilu prevoznih stroškov staršem, ker so prevoz v šolo in iz nje prevzeli sami.

Malenkosti in vendar nujne potrebe

Razpored klopi v razredu in sedežni red za slepega učenca morata biti stalna. Določili smo prostor za računalnik z Braillovo vrstico. Učilnica njegovega razreda je v drugem nadstropju, zato smo za lažjo orientacijo na ograji stopnišča dodali posebne oznake. Učilnica je v neposredni bližini sanitarij. Prav tako smo z reliefnimi znaki označili vrata tajništva in svetovalne službe ter knjižnice. Da je ploskev stopnic poudarjena, smo na rob vsake stopnice namestili trakove kontrastne barve. Učenec ima stalen prostor v garderobi, s čimer so seznanjeni vsi sošolci, ki garderobo uporabljajo.

Temeljitejšo evalvacijo bomo opravili po koncu šolskega leta, ko bomo tudi pripravili poročilo in obravnavali realizacijo individualiziranega programa.

Začetki pouka v večinski šoli

Konec avgusta 2009 je slepi učenec z materjo nekajkrat prišel v šolo in skupaj sta prehodila pot do učilnice. Sprejela ju je zelo dobra učiteljica z izkušnjami in pripravljenostjo delati več. Učencem ostalih razredov smo prvi dan sporočili, da bo med njimi učenec, ki ne vidi in ki uporablja belo palico. Nekaj tednov je bil na šolskih hodnikih velika »posebnost«.

Po določilu odločbe komisije za usmerjanje je učencu namenjenih pet ur dodatne strokovne pomoči (učitelj in specialni pedagog), pripadajo mu tudi tri ure razširjenega programa v okviru Zavoda za slepo in slabovidno mladino Slovenije.

Pri delitvi nalog za tekoče šolsko leto smo poleg sistemiziranih ur interno razporedili še pet ur sodelovanja učiteljev za pouk športne in likovne vzgoje. Poiskali smo notranje vire sredstev za plačilo njihovega dela.

Razredničarka sama pripravlja in izdeluje didaktične pripomočke, prav tako učiteljica angleščine. V sodelovanju z Zvezo slepih in slabovidnih Slovenije smo kupili zvonečo žogo in papir za Braillov stroj.

Intenzivno sodelovanje s starši je bilo ključnega pomena, da se je september kljub vsem spremembam in novostim uspešno zaključil z oblikovanim individualiziranim programom. S starši otroka s posebnimi potrebami je praviloma težje najti ustrezen in profesionalen način sodelovanja, ker so v zvezi z drugačnostjo še posebej občutljivi. Drugačnosti se zavedajo, želijo pa čim manj pogovorov o nezmožnostih za nekatere naloge.

Kadrovska podpora

Z učencem v četrtem razredu sodelujejo profesorica razrednega pouka – 22 ur tedensko, specialni pedagog – 3 ure in 2 uri učitelj za individualno delo, učitelj LVZ in ŠVZ – 5 ur, učitelj angleščine – 2 uri in specialni pedagog z Zavoda za slepo in slabovidno mladino – 3 ure. Vsi imajo strokovno izobrazbo in so opravili dodatno izobraževanje na Zavodu za slepo in slabovidno mladino Slovenije.

Zadrega

Za nekatera učiteljeva sporočila so starši slepega dečka bolj občutljivi kot drugi starši in nočejo, da bi ga posebej izpostavljali. Vedno je potrebna previdnost, ko jih povprašamo za mnenje ali soglasje. Starši nočejo, da bi bil njihov otrok kakorkoli izpostavljen kot drugačen. Previdnost je potrebna tudi pri objavi podatkov, fotografij, posnetkov ...

Didaktičnih pripomočkov za slepega dečka ni veliko. Pri pripravi/izdelavi ponazoril in modelov za pouk je učiteljica prepuščena svoji iznajdljivosti in ustvarjalnosti.

V prvih mesecih si je učenec želel veliko pozornosti odraslih, zaposlenih v šoli, pričakoval je, da bo posebej opažen.

Kako naprej?

Ravnatelj mora razmišljati tudi o tem, kako bo v naslednjih šolskih letih. Postavlja se vprašanje, kako bo s poukom v 6. razredu. Nedvomno bo učenec zrelejši in samostojnejši. Vendar ali bo večja skupina učiteljev tako odgovorno in učinkovito kos zahtevam pri izvajanju pouka z njim? Ponazorila v višjih razredih je namreč težje oblikovati.

Kako najti ustrezno količino učne snovi, ki bo dečku omogočila kasnejšo samostojnost?

Sklep

Vključitev učenca bodo ovrednotili starši, učenci in delavci, ki z njim delajo. Za poslano je to lepa in zanimiva priložnost, da se v pedagoškem procesu bogatimo. Starši in učenec sporočajo, da so zelo zadovoljni, saj se deček v večinski šoli uspešno razvija. Mati je po polletnem šolanju svojega sina na naši šoli napisala svoje

mnenje: »Nikoli ne bom pozabila prvega srečanja, na katerem smo točno vedeli, zakaj smo tam in o čem se pogovarjamo. To pomeni, da so se vsi predhodno o vsem pozanimali in so bili na sestanek pripravljani. Vse potrebne aktivnosti, zadolžitve in priprava pogojev, ki jih je morala pripraviti šola, so bile izvedene skladno z načrti, korektno in pravočasno. Skupina sodelavcev na čelu z njeno učiteljico je bila hvalevredno izbrana in zelo premišljeno.«

V Lizbonski deklaraciji so zapisane tudi naslednje pravice mladih, ki se kakorkoli razlikujejo od vrstnikov:

- biti spoštovan in ne diskriminiran; ne želijo pomilovanja; želijo biti odrasli, ki bodo v prihodnosti živeli in delali v običajnem okolju;
- Pravica do enakih možnosti, kot to velja za druge državljane, vendar z določeno podporo, glede na potrebe; nobena potreba ne sme biti prezrta;
- sprejemati lastne odločitve in izbire; njihov glas se mora slišati; želijo si živeti neodvisno, želijo imeti družino in dom, ki bo prilagojen njihovim potrebam; mnogi izmed njih si želijo študirati na univerzi; želijo delati in nočejo biti ločeni od ljudi, ki niso invalidi;
- družba naj bi bila ozaveščena in bi morala razumeti ter spoštovati njihove pravice.

Glede na vse napisano so slepemu učencu te pravice v naši večinski šoli zagotovljene.

Zakaj je bila vključitev uspešna?

Med učenci šolske skupnosti drugega in tretjega triletja smo izvedli anketo, v kateri so odgovarjali na vprašanja o učencih s posebnimi potrebami. Šest učencev od devetnajstih članov šolske skupnosti bi za prijatelja izbralo ravno slepega učenca, kar je verjetno posledica njegove inkluzije v šolo.

Izjave o dobrih lastnostih drugačnih kažejo, da učenci v njih prepoznajo veliko dobrih lastnosti: so prijazni, pošteni in bistri, veliko znajo, z njimi se da lepo pogovarjati, ker imajo čas, mi ga pa nimamo, so mirni, pridni, dobrodušni, lepo poje(jo), ti pomagajo, ko si v težavah, pomagajo drugim, kolikor lahko, so pošteni, se ne norčujejo iz drugih, zelo so potrpežljivi, znajo dati stvari, so dobrega srca, srečni.

Kot izhaja iz ankete, lahko vidimo, da smo s svojim delom našemu slepemu učencu in drugim učencem naše šole dali dobro popotnico za boljše sprejemanje drugačnih.

V nadaljevanju bomo predstavili izjave učiteljev o tem, kaj so pridobili in spoznali, ker poučujejo otroke s posebnimi potrebami.

- Da je lahko ves trud pravzaprav zaman, a vendar je treba poizkusiti. Ne smemo pozabiti tudi na drugačnost otrok, ki nimajo OPP.
- Način dela je drugačen, več je pogovorov in usklajevanj.
- Strpnost ter iskanje novih načinov poučevanja in prilagajanja pouka.
- Lažje razumem, da nekateri učenci določenih stvari res ne zmorejo, individualno delo jim je v veliko pomoč, ker dobijo vso tvojo pozornost.
- Da je potrebno ogromno prilagajanja in potrpljenja.
- Naučila sem se prilagajanja in potrpežljivosti.

- Nekaj malega sem se naučila z izobraževanjem in različno literaturo, največ pa z izkušnjami in ob sodelovanju z učiteljicami za dodatno strokovno pomoč.
- Da se dá pri individualnih urah veliko pomagati, da jih je težko realno oceniti.
- Še drugače sprejemam učence, sem do njih bolj strpna, naučila sem se, kako še bolj prilagoditi pouk posamezniku in njegovim težavam.
- Sprejeti učence z učnimi težavami in jim pomagati.
- Osebni pristop (pomoč) do učenca, potrpežljivost.
- Kljub enaki opredelitvi težav so učenci med seboj različni in potrebujejo različne pristope.
- Učenci s PP veliko bolje funkcionirajo, če z učiteljem sodelujejo tudi starši; učinkovit individualiziran program mora biti v bistvu sestavljen zelo premišljeno in usmerjeno.
- Vrste prilagoditev za posamezne učence, prilagojen kriterij ocenjevanja.

Glede na navedene izjave se lahko vprašamo, kdo od udeležencev je v tej inkluziji pridobil največ.

H. Keller, slepa in gluha Američanka, je nekoč zapisala: »Drama slepote ni v njej sami, pač pa v odnosu družbe do nje.«

Literatura

- Corbett, J. 1999. Inclusivity and school culture: the case of special education. V *School culture*, ur. J. Prosser, 122–132. London: Chapman.
- Galeša, M. 1997. Inkluzivna šola in pogoji za njen razvoj. V *Uresničevanje integracije v praksi: vzgoja in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami; zbornik prispevkov s strokovnega simpozija v Portorožu od 13. do 15. februarja 1997*, ur. K. Destovnik, 57–72. Ljubljana: CenterContura.
- Klavžar, K. 2009. *Posebni otroci, drugačni otroci, otroci s primanjkljaji – torej otroci s posebnimi potrebami – v našem šolskem sistemu*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Kobal Grum, D., in B. Kobal. 2006. *Zagotavljanje enakih možnosti za vzgojo in izobraževanje slepih in slabovidnih otrok v Sloveniji*. Ljubljana: DEMS.
- Krek, J. 1995. *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje in šport.
- Žolgar Jerković, I., in A. Kermauner. 2006. Poznavanje slepih in slabovidnih učencev – pot do ustrezne obravnave. *Sodobna pedagogika 57* (posebna izdaja): 376–393.